

Ambachten en vakmanschap

Op 15 mei 2018 lanceerde Vlaams minister van Cultuur, Sven Gatz, een nieuwe subsidie voor het doorgeven van vakmanschap in een meester-leerling traject. Het kan daarbij gaan om ambachten, maar bijvoorbeeld ook om het bedrijven van bepaalde podiumkunsten. Vakmanschap wordt daarbij gezien als een vorm van immaterieel erfgoed dat in de hoofden en handen van mensen zit. En dat als het niet voortdurend wordt doorgegeven, dreigt te verdwijnen. Rust roest, en dat geldt bij uitstek voor ambachten in deze snel veranderende samenleving. Het Vlaamse erfgoedbeleid zoekt met bovenstaande actie aansluiting bij het 'Living Human Treasures'-programma van Unesco, dat sinds het midden van de jaren negentig loopt. Unesco omschrijft deze 'levende menselijke schatten' als personen die op een hoog niveau kennis en vaardigheden hebben, gelinkt aan immaterieel erfgoed.

Om het belang van dit erfgoed kracht bij te zetten, plaatste FARO vakmanschap uitdrukkelijk op de agenda tijdens Erfgoeddag onder de titel 'Hoe maakt u het?'. Het eerste nummer van iedere jaargang van Tijd-Schrift sluit traditiegetrouw graag aan bij het thema van Erfgoeddag. Vakmanschap heeft vele verrassende lagen en insteken, die dit nummer van Tijd-Schrift ook tracht te reflecteren. In het eerste artikel vertelt Matthijs Degraeve, aan de hand van onder meer adresboeken, patentregisters en industrie- en gebouwentellingen, het verhaal van toenemende complexiteit van vakmanschap in de Brusselse bouwnijverheid in de negentiende en twintigste eeuw. Typerend daarvoor is de groei van het aantal soorten bouwberoepen: deze gingen van 37 in 1833 naar 267 nog geen honderd jaar later. Uit zijn onderzoek blijkt voorts dat kleine en gespecialiseerde ondernemingen de norm bleven en dat mechanisering, ondanks de industrialisering, zich in de bouwsector relatief laat en gedeeltelijk voltrok.

Een voorbeeld van zo'n specifieke beroepsgroep in de bouwsector vinden we bij Liesbeth Langouche, die op basis van glazeniersrekeningen onderzocht hoe onder meer mode en sociale status een invloed hebben op de vensterarchitectuur en op de keuze van vensterglas. Heel vaak noteerden glazeniers in deze rekeningen welke glassoorten ze gebruikt hadden. Het historisch onderzoek naar glas beperkte zich in het

verleden meestal tot gebrandschilderd glas of gebruiksglas, terwijl er nauwelijks aandacht was voor het gewone, niet-decoratieve vensterglas. Nochtans biedt deze informatie een unieke blik op het gebouw en de bewoners ervan. Het Brusselse achttiende-eeuwse hôtel d'Ursel bleek, dankzij de rijkdom van het archief, een goede casestudie om dit beeld te schetsen.

De strijd die de Brusselse korsettenmaker Antoine Rousseau in de late achttiende eeuw leverde met het kleermakersambacht voor schaalvergroting en de organisatie van arbeid, brengt ons naar de wereld van het textiel. Harald De Ceulaer beschrijft in zijn artikel een boeiende episode in de geschiedenis van de ambachtsgilde, die verschillende elementen bevat van de transformatie waarin de samenleving verkeert. In 1780 kwam het conflict tot een proces voor de schepenbank, omdat Rousseau mogelijk ongeveer zes keer het maximum toegelaten aantal knechten in dienst had. Dit proces brengt een maatschappelijk spanningsveld aan het licht, waarbij niet alleen de protagonisten tegenover elkaar staan, maar ook het stadsbestuur en de centrale overheid positie innemen.

Met het portret van de opkomst en neergang van de fluweelnijverheid in de regio rond Kortrijk blijven we in de textielsector maar verplaatsen we onze blik naar West-Vlaanderen en een meer recente periode. Annelies Blancke onderzoekt op basis van een korte historiek van de regio naar de reden waarom fluweel in de twintigste eeuw een Zuid-West-Vlaams streekproduct werd. Dat veel textielbedrijven een uitgesproken familiaal karakter hebben, wordt toegelicht aan de hand van de Deerlijkse familie Descheemaker. Het relatief kleinschalige en familiale karakter van vele Zuid-West-Vlaamse textielbedrijven was wellicht ook een van haar belangrijke succesfactoren.

Vervolgens levert Elisah Bonduel, met haar bijdrage over de opkomst van de luxe- en confectionijverheid, een bijdrage aan het onderzoek van de laatmiddeleeuwse arbeidsmarkt. Meer specifiek gaat ze na hoe de arbeidsmarkt verstrengeld was met de mobiliteit van de recent ingeschreven poorters. Het poorterschap bood immers niet alleen juridische en fiscale voordelen, maar soms was de toegang tot bepaalde beroepen ook voor hen voorbehouden. Deze 'cleene poortersnerighen' konden alleen uitgeoefend worden door poorters, hoewel dit zeker niet altijd het geval was. In haar analyse bespreekt ze welke beroepen en sectoren aantrekkelijk waren voor nieuwkomers en hoe de registratie van poorters een indicator is om de economische aantrekkingskracht van een middeleeuwse stad te meten.

Als afsluiter schetst Hilde Langeroot een blik achter de schermen van de vernieuwde drukkerijafdeling in het Industriemuseum (het vroegere MIAT), overigens gevestigd in een oude katoenspinnerij, die op 4 mei 2019 de deuren zal openen. Ze diept daarin niet alleen uit hoe de collectie ontstond, maar ook hoe het museum vandaag het roerend en immaterieel erfgoed van de drukkerijen bewaart, onderzoekt, presenteert en levend houdt. Het toont dat de hedendaagse relevantie van de collectie en het bewaren van de technieken groot is. Niet alleen om het brede publiek te vertellen hoe het ooit was, ook vakmensen en kunstenaars laven zich graag aan deze inspirerende voorbeelden voor het ontwerpen van nieuwe creaties.

Namens de redactie